بەشی چوارەم

فرانس کافکا

نووسین و مەیل

رانانێک لە کتێبەکەی دۆلوز و گۆتاری لەسەر کافکا

مەسەلەکە بەندە بەوەی کە شەپۆلەکانی رەمەکیەت و مەیل ئازاد بکرێن، بە جۆرێک کە مرۆڤی ئەمڕۆ بتوانێ، وەک "مەکینیەکی مەیلدار" لە خۆی تێبگات. "ئێستا ئەو هاوردە/مێتافۆرە نامۆیە بەکار دێنین چونکە لەگەڵ ئاستی رۆژگاری ئەمڕۆماندا دەسازێت"، مرۆڤی ئەمڕۆ دەبێ ئەو فشار و قەدەغەکاریە لەسەر خۆی هەڵبگرێت، کە تەکنەلۆگی باڵادەست و مەکینەی دام و دەزگاییەکان هەموومانی لەناو خۆیدا زیندانی کردووە.

بەمجۆرە دەکرێ بە کورتی مەبەستی ئەو پرۆژەیە بخرێتە روو، کە دۆلوز لە کارە هاوبەشەکەیدا لەگەڵ دکتۆری دەروونی فێلیکسی گۆتاری لە *ئەنتی_ئۆدیپۆس* دا (1972) پێشنیازی دەکەن و دەیخەملێنن.

دۆلوز لە لێکۆڵینەوەکانی پێشتریدا لەسەر هیوم، کانت، سپینۆزا و نیتشەدا، فەلسەفەی وەک گوتار/discurse راگەیاند. کە (فەلسەفە) بە ناوی ئاوەزەوە جۆرە تەڵەیەک بۆ مەیل دادەنێتەوە. فەلسەفە هەمیشە لە دەوروبەری مەیلدا دەخولێتەوە. مەیل گەمارۆ دەدا. لە ناو تۆری چەمکەکاندا دیلی دەکا، دواجار ئەو مەیلە دەئاوەزێنێت یان بە تەواوی بچوک و تاسکی دەکاتەوە.

فەلسەفە لەگەڵ یاری، لەگەڵ کاری دوو لایەنی لە نێوان *مەیل* و *دەربڕین* دا هەمان رەفتار دەکا، کە دۆلوز هەولدەدا لە ***جیاوازی و دووبارەیی*** و ***لۆگیکی مانا*** دا ئەوە هەڵبوەشێنێتەوە. لە روانگەی دۆلوزەوە سەرتاپای ئاراستە پۆلێنکراوە کولتورییەکان، لە وانە گوتنەوە و ئەدەب و فەلسەفە و پلاندانانی فێرکاری لە "مارکسیزم"، زانستی زمان و دەروونشیکاری، وەک ئامرازگەلێکی سیستەمی کۆمەڵگا هەموو ئەوانە مەبەستی ئەوەیە کە یاسا لە ناو خەڵکدا بچەسپێنێت. ئەو سیستەمە دەخوازێت، بە مۆدێلی خەتەنە کردن و لەش کوتان، ئەو یاسایە لەناخ و رەفتاری جەستەی ئاپۆرەی خەڵکدا بچنێتەوە و بیچەسپێنێت.

بۆیە دۆلوز نیشانەی لێکچوون لە نێوان کولتور و چەوساندنەوە دادەنێت. ئەوەی کە ئێمە بە "کولتور" ناویێژی دەکەین کە ئەوە هەمیشە بە مەشقکردنێکی زۆرەملێی رێکخستنکارانە دروستکراوە. دۆلوز لەگەڵ گۆتاری لە *ئەنتی_ئۆدیپۆس* دا دەکۆشن کە یەکەمین رەشنووس بۆ کتێبی ***راڤەی شیزۆ، نەخۆشی ئەقڵی/schizoanalys*** پێشکەش بکەن (ئەو کتێبە راڤەیەکی خەمخۆرانەیە لەسەر ئەو مرۆڤە لێکداپچڕاوەی رۆژگاری

ئێستامان).

ئەو کتێبە وەک دژێک لە بەرانبەر دەروونشیکاریدا، لە بری مەیل زیندانکردن، پۆلێنکردن، گەمارۆدان و ماڵی کردن خۆی بەرجەستە دەکاتەوە، دۆلوز گۆتاری خۆیان بۆ ئەوە تەرخاندەکەن بۆ ئەوەی مەیل وێڕای هەموو رەخنە کۆمەڵاتی و توانایەکانی ئازاد بوونی تاکەکەسیانە بەدیار بکەوێت.

ئەو کتێبەی کە دۆلوز و گۆتاری لە سالی 1975 لەسەر کافکا بڵاویان کردەوە دەکرێ وەک ئامادە کردنێکی سەرەتایی و لێکترازاندن بخوێنرێتەوە، کە دەکرێ بڵێین هەوڵدەدا وەک جۆرە راڤەیەک لەسەر شیزۆ لە "نەریت" بچێتە دەرەوە.

دەبا ئێستا بە هاوئاهەنگ بوون لەگەڵ دەستەواژەکانی *ئەنتی_ئۆدیپۆس*ی دۆلوز و گۆتاریدا _ کە لەوێدا ئەوان بیرۆکەی "مەکینە مەیلدارەکان" بە ئێمە دەناسێنن _ ئەو کتێبە، وتارگەلەی ئەوان لەسەر کافکا بە **مەکینەی کافکا** ناوبێژ بکەین، مەکینەی کافکا بەو مانایەی کە مەیل کە بە رێگای سەفەری درێژی ژیانی کافکاوە وەک مەیلێکی ژێر شەپۆل هەوڵدەدا بەرێگای نووسینەوە خۆی دەرپرێت.

بە گشتی زۆر کەس کافکا وەک نووسەرێک دەناسن کە کاکڵەی بیرۆکەکەی بریتیە لە رەشبینی، بێهوودەیی و چەشنە ئەڵقەیەکی مێتافیزیکی کە بە دەوری شتێک دەسوورێتەوە، کە رەنگە ئەو ئەڵقە مێتافیزیکیە لە فشار و هوروژمی بیرکردنەوەکانە هەم لە خودی خۆی و پاڵەوانی رۆمانەکانی وی بچێت. وێڕای ئەمەش کافکا هەمیشە وەک نمایشکردنێک/شانۆکاریەک باس لە ئەفسانەی دڵڕەقی یاسا دەکا کە مرۆڤەکان ملیان بۆ کەچکردووە و دەکرێ ئەو ملکەچکردنەش بە چارەنووسی مرۆڤ، بە جۆرە هەست بە تاوانکردنی ئەو مرۆڤە ناودێری بکەین، کە بە تایبەتی ئەو هەست بە تاوانباریکردنە ژیانی مرۆڤی مۆدێرنی سیخناخکردووە.

سەبارەت بەو هەست بە تاوانکردنە لای مرۆڤی ئەمڕۆ، رۆمانی *دادگا/پرۆسیس* یان (ک) ی ئەندازیار بهێنە بەرچاوی خۆت، کە (ک) لە ئێوارەیەکی دڵڕفێندا یەکسەر بە بێ هیچ بنەما و بڕیارێکی سەپێنراو دەگاتە شارۆچکەیەک کە لە تەلارەکەیدا پیاو چاکێکی ئەفسانەیی و نادیار

حوکمی دەکات. من بە یادمە کە چۆن (ک)، لە توناوتونێکدا کە بە گەردوونێکی بیرۆکراتیانەی کارمەندی رەسمی هەرارکیکراوە و ژێرخان و سەرخانەکەی لە ژێر باڵادەستی بەڕێوەبەرانی ئەو تەلارە ملکەچ کراون، بەدەم حەزی ژیان و کار وەرگرتن لەو شارۆچکەیەدا وێڵ و سەرگەردانە، لە ژێر یاسایە بێهوودە و لێکپچڕاوەکانی ئەو شارۆچکەیە دەتلێتەوە. (ک) وەک پارچەی خەونێکی مێردەزمە، بە تەنیا لە دژی ئەو هێزە عاسێ و قورسانە شەر دەکا دەیانەوێ دواجار ئەو خۆی بدات بە دەستەوە و ئەوە قەبووڵ بکات کە ببێتە زیندانیەک لەناو ئەو بە نامۆ بوونە "هاوبەشە"دا.

کافکا بە کەسایەتیە ئەفسانە و فرە رەهەندییەکانی ناو رۆمانەکانییەوە بوارێکی تایبەتمەند بۆ هەموو جۆرە راڤە کردنێک ئاوەڵا دەکاتەوە.

بە ناودارترین شرۆڤە کردن کە دەکرێ ئاماژەی بۆ بکرێ، کە باسی ئەو بە دوا گەڕانە کیرکیکگاردیەی (ک)ی ئەندیازارە دەکات، کە تووشی هەستی وێناکردنێکی بارگاویکراو بووە سەبارەت بە *نائامادەیی* خوا، بۆیە لەگەڵ دەستەی بەڕێوەبەری ناو کڵێسەدا خۆی لەناو ململانێیەکی بێچارە دەبینێتەوە، کە تاقمە پیاوێکی ئاینی لە تاقی سەرەوەی ئەو کڵێسەیەدا دەژین کە لە دەوری وێناندنی خوا دروستکراوە بەڕێوەی دەبەن. هەروا ئەو شرۆڤە ناسراوانە لەسەر کافکا جەغت لەسەر رەخنەکانی ئەو لە بیرۆکراتی و سیستەمە تۆتالیتارەکان دەکەنەوە، کە رژێمەکانی ئەوروپای رۆژهەڵات بە توندی رووبەرووی ئەو رەخنەیە بوونەوە. هەر بۆیە ئەو وڵاتانە پاش وەختێکی زۆر دواجار رێگەیاندا تا کتێبەکانی کافکا چاپبکرێن. ئێمە تەواوی ئەو راڤە کردنانەمان لە بەر دەستدایە کە لەسەر *رەفزکردنەوەی باوک* و سۆراغە بەردەوامەکانی وی بە دوای وێنا کردنی باوک چەقدەبەستن، کە پاڵەوانەکانی کافکا بە رابوون و رەشبینیە ملکەچکراوەکانیانەوە ئەوە بەرجەستە دەکەنەوە. تەواوی مۆدێلەکانی ئەو راڤانە بە پشتگیری زەخیرەی دەروونشیکاریەوە ئەنجامدراون.

ئەوانە حەزیان کردووە بەمجۆرە دەقەکانی کافکا راڤە بکەن، ئەو دەقانەش لە بەرایدا لە مەڕ رەشبینی، کڵۆڵی و پەرکەم دەئاخڤن.

دۆلوز و گۆتاری دەخوازن لە پارچەی بچووکدا ئەو "کافکا_ئەفسانەییە" بتەقێننەوە. ئەوان پێیان وایە کە "لە روانگەی مەیلەوە نووسەرێکی وا کۆمیدی و سەیر هەرگیز بوونی نەبووە ؛ لە روانگەی دەرپرینەوە

نووسەرێکی وا سیاسی و کۆمەڵایەتی هەرگیز بوونی نەبووە. سەرتاپای بەرهەمەکانی، تەنانەت رۆمانی *دادگا/ پرۆسێس*ەکەشی پێکەنینێکە لە تریقانەوە. بگرە ، لە *نامەکان بۆ فیلیکس*ی یش سەرتاپای سیاسییە،

دۆلوز و گۆتاری دەخوازن بە کتێبەکەیان کاریگەریەکی وروژێنەرانە لەسەر خوێنەر بەجێبهێڵن و ئەو کاریگەریەش شتێکی مۆدەخوازانە و رووکەش نیە، بۆ نموونە:" ئەها ئێستا ئێمە کتێبێکی زرینگ و نائاسایی لەسەر کافکای بە بەناوبانگ و خۆشەهەرمێن دەنووسین. جا بازاڕی کتێبەمان زۆر بە رەواج دەبێ". کەچی ئەو کتێبە لە بری ئەو سەرنجدانە رووکەشە، بەر لەوەی تەواوی کتێبەکە گەڵاڵە بکەن، وەک پێشەکییەک بۆ *ئەنتی_ئۆدیپۆس*، بە "پیاسەیەک" لەگەڵ شیزۆفرینیا دەستپێدەکەن و لە رێگایەکی سەرسوورهێنەرانەدا بەرەو ئاراستەیەک رێدەکەن تا بە گەڵاڵە کردنی ئەو *هەزار هەڵدێرە*ی بەرهەمە مەزنەکەیان ***سەرمایەداری و شیزۆفرینی*** لەنگەر دەگرن (ئەو بەرهەمە بەشی یەکەمی بە *ئەنتی_ئۆدیپۆس* دەستپێدەکا).

لێ لە نێوان ئەو هەزار هەڵدێرانەدا بەشێکی باسەکەیان دێتە سەر ئەوەی کە پێی دەگوترێ: کافکا. ئەو دوو دەق راڤەکارە "دۆلوز و گۆتار) "راڤەکارێکی کۆچەرین". بایەکی فێنک هەڵیکردووە. ئەی رێگا؟ هیچ رێگایەک نیە. هیچ نەخشەیەکیان بۆ کاروان نیە، هیچ سەفەرێکی بریاردراو لە گۆرێدا نیە، هیچ دەروازەیەکی سەرەکی نابینرێت بۆ ئەوەی رووی لە بەرهەمی کافکا بکات. بە پێچەوانەوە گۆشە نیگای فرە هەیە کە چەندان دەروازە بەرەو "هوتێلی_ئەمریکا" ئاوەڵا دەکەنەوە. ئەو هەموو دەروازە هەمەجۆرانە لە بەراییەوە هیچ دەرفەتێک بۆ راڤە کردنێکی دەروونشیکاری دەق ناهێڵنەوە. ئەو دەروازانە مەرجێک دادەنێن کە *داهێنانێک* (بە جۆرێک لە جۆرەکان زۆر کتێب کە لای جۆرە کەسێک نووسراوە) و *مەیلێک* (کە بە جۆرێک لە جۆرەکان لە پرۆسەی نووسیندا پێکەوە کۆدەبنەوە) نابێ بۆ ستروکتورێکی جێگیر ملکەچ بکرێن، نابێ بکەوێتە ژێر *دەرپرینێکی باڵادەست*؛ نابێ بە دوای یاسایەکی جێگیری پێشدەست "فۆرم" بکێشرێت کە گوایە کاری راڤە کردن وەک ئەرکێک دەبێ نەخشەی بۆ بکێشێت.

دۆلوز و گۆتاری روانینی خۆیان بە خەملیوی و راشکاوی رادەگەیەنن کە

ئەوان لە کتێبەکەیان لەسەر کافکا دەیانەوێ چی *ئەنجامبدەن*، واتا دۆلوز و گۆتاری ئەوە رەتدەکەنەوە کە بنەما سەرەکیەکانی جیهانبینی کافکا تەنیا لە "هێما هاوبەشەکان" یان " هەستە برینداره‌کان/trauma" پێکهاتووە. وێرای ئەمەش ئەوان ئەو جۆرە مامەڵە کردنە لەگەڵ دەق رەتدەکەنەوە کە دواجار بە دەستنیشانکردنێکی وەک "ئەوەیان مانایەکەی ئەمەیە" کۆتایی بە دەقەکە دێنن، ئەو چەشنە مامەڵە کردنەش لەگەڵ دەقدا درێژدەری ئەو فەلسەفەیە کە کەسایەتیەکەی لە گوتنێکی وەک ***ئەوەی دەمەوێ بڵێم ئەمەیە*** بەرجەستە دەبێتەوە، بۆیە بناغەی گرفتی راڤەکارە ترادیسیۆنەکان لەسەر دەق دەگەڕێتەوە بۆ کەسایەتی ئەو فەلسەفە باوە. بەمجۆرە ئەو راڤەکارە باوانە لە پشت مەبەستە ئاشکرایەکانەوە هەمیشە بە دوای دۆزینەوەی "مانا داپۆشراوەکان"دا دەگەڕێن.

بەڵام ئەی ئەوەی دۆلوز و گۆتاری بە دوایدا دەگەڕێن چییە؟ ئەوان خۆیان ئامادە دەکەن بۆ ئەوەی کافکایەکی_"*سیاسی*" دامەزرێننەوە، بەم دامەزراندنەوەیەش دەرفەت بۆ کۆی بەرهەمەکانی کافکا دەڕەخسێنن تاکو وەک "مەکینەیەکی زەبەلاح" بەرجەستە ببنەوە، واتا تاکو بەرهەمەکانی کافکا لە پرۆسەیەکی بەردەوامدا هەمیشە بە رێگاوە بن، هەمیشە رێگای تازە بکەنەوە؛ بەو کۆرە رێگایانە، بەو رێگا پێکەوە گرێدراوانە رەوتی کۆچەکانیان _وەک تۆوێک لە تەلارێکدا، چرۆکانی پێکەوە بەرەو هەموو لایەکدا پەلبهاوێژن، یان کتومت چەشنی سیستەمی خۆڵێکی کەڵەکە کراو یان زەویەکی گردۆلکەی ، کە بەرهەمەکانی کافکا وەک جۆرجە کوێرەی/mullvaden (ئەو ئاژەڵەی کە لە ژێر زەویدا خۆڵ تۆپەڵە دەکا؟، و. کوردی) ، لە ژێر ئەو خۆڵەدا چەندان کولانکە و دەروازە بکەنەوە بۆ دەرچوون.

بەمجۆرە دەست و پەنجە نەرمکردنە بۆ نزیک بوونەوە لە نووسین، کە لەوێدا وشە وەک بوونێکی خاوەن کەسایەتی بە پراکتیزە کردنەکەی فشار دروستدەکا و بە شێوەی جودا رێکخستن دروستدەکا، بەردەوامیش لە نێوان رۆخی ماناهەڵگری و بێمانایيدا هاوسەنگی دروسدەکا، بۆیە دۆلوز و گۆتاری وەک چەکێک یان کەرەسەیەک سەیری وشەکان دەکەن، کە راستەوخۆ ئاراستەی ئابووری، مێژوو و سیستەمە جودایەکان کراون.

بیرۆکەی *ئەنتی_ئۆدیپۆس*، کە لەوێدا دۆلوز و گۆتاری مەبەستیانە بۆ

دواجار ئەفسانەی ئۆیدیپۆس یان راستتر بڵێم جیهانبینییەکانی مۆدێلی شرۆڤەکانی دەروونشیکاری لەسەر گرێی ئۆیدیپۆس تێکبشکێنن، کە لێرەدا ئەو کارەی ئەوان لەبەر چاواندا سەخت دەنوێنێ، بۆ نموونە، سەبارەت بە *نامەیەک بۆ باوک* لە نۆڤێمبەری 1919دا، کە لەوێدا کافکا باوکی تاوانبار دەکا لە هۆکاری گرفتە سێکسی و، کەسایەتیە سەختگیر و، کێشەی لە نووسین و "گەردوونی چارەنووسە" (تەنیایی) ەکەی.

ئایا ئەو نامەیە بەڵگەیەک نیە کە بە راشکاوی زەمینە بۆ راڤەیەکی دەروونشیکاری خۆشدەکا؟ نا هەرگیز، ئەوە وەڵامی دۆلوز و گۆتاریە کە لە بەشێ دووەمی کتێبەکەیان بەناوی "ئۆدیپۆسێکی زێدە مەزن"دا باسی دەکەن: لەو بەشەدا دۆلوز و گۆتاری رادەگەیەنن، کە کافکا خۆی ئەو جۆرە راڤەکاریە دەروونشیکاریە لە مێشکی ئەو دەروونشیکارناسانە ئاوەژوو دەکاتەوە و دۆشداماویشان دەکا، چونکە مەشقی هەمەجۆری نووسینەکانی کافکا زۆر لەوە ئاڵۆزترن کە تۆری چەمکەکانی دەستەواژە بونیاترێژکراوەکەی **ئۆدیپۆس** بتوانێت بەرزەفتیان بکات.

بە دیدی دۆلوز و گۆتاری، بۆ ئەوەی لەو لێکچڕژانە ئاڵۆزەی خێزان، سیاسەت و دەوروبەر تێبگەین، پێویستە ئاور بەرەو لایەکی تر بدەینەوە، واتا ئاور بەرەو ئاراستەی ئەو مەیلە بدەینەوە کە لە نامە، چیرۆک و رۆمانەکانی کافکادا بەدوای دەربڕینی خۆیەتی.

لێرەدا نامە گۆرینەوە لە نمایشکاریەکانیدا، بە تایبەتیش لە کۆی بەرهەمە گەورەکەی کافکا *نامە بۆ فیلیسیا*، وەک سەرەتایەک رۆڵی رەگەزێکی گرینگ دەگێرێت، ئەوەش تاکە نامەیەکە کە دۆلوز و گۆتاری بە شێوەیەکی سیستەماتیکی مشتوماڵی دەکەن و دەیخەملێنن. لەو نامانەدا ئەو "مارە کردنە"ی کە باسی لێوە دەکرێ (ئەوە لەگەڵ کیرکگارد بەراوردی بکە) کە بە شەپۆلی وشە بێکۆتایی و دەقەکانەوە فیلیسیا _ ئەو ژنە گەنجەی کە کافکا تەنیا چەند جارێک چاوی پێکەوتبوو گەمارۆ دەدا و تەنگی پێهەڵدەچنێ.

کافکا لە نێوان 1912 و 1917 دا بێسڵەمینەوە نامە بۆ فیلیسیا دەنووسێ و جار جاریش لە هەندێ دێری نامەکانی خۆی پەشیمان دەبێتەوە کە تازە رەوانی کرد بوون، وەلێ ئەو فیلیسیا ناچار دەکا کە لە رۆژێکدا دوو جار وەڵامی نامەکانی بداتەوە. وەک دۆلوز و گۆتاری

روونیدەکەنەوە، کافکا وەک "چەشنە چالاکیەکی خوێنمژانە بۆ نامە گۆرینەوە". لە لای خۆیەوە بە تەنیا رێکەوتنی گرێبەندی ژن هێنان قبوولدەکا، ئەوەش چالاکییەکە کە کافکا لە پێناو کار کردن پێویستی پێیەتی. کافکا لە ژوورەکەیدا لە تەک مێزی بوونایەتیەکەی وەک جالجالۆکەیەک "بێجولە" بە داوە دەزوو و بە بۆمبی نامەکانی خوێنی فیلیسیا هەلدەمژێت. تاکە ترسێک کە کافکا وەک تروسکە و تۆقینێک بە مەزەندە بەرهەستیەکەی دەرکی پێدەکرد تەنیا ئەوە بوو کە دەبێ ئەو بە تۆری پەیڤەکانی فیلیسا بەند بکات و رێگای دەرچوونەکان دەبێ کۆلانی گەرانەوەکان خۆیان نیشانبدەن.

بۆیە کافکا هاوکات زۆر چیرۆک لەمەر ئەو بیرۆکەیە دەنووسێت بۆ ئەوەی لەسەرەخۆ بتوانێ ببێتە ئاژەل. دۆلوز و گۆتاری ئەو قێز و بێزەوەریە هەمەجۆرانە وەک مەشقگەلی فرە شێوەی خۆ پاراستنی رەها پێناسە دەکەن. لێرەوە، ئەوان هەردووکیان خوێنەرانی کافکا لە بێزینگ دەدەن، کە ئەو بیرۆکانەی کافکا نە پەیوەندی بە هاوردەکان و نە قێزەوەریش هەیە، بەلکو بیرۆکەکانی ئەو بەندن بە زۆر کێشەی کۆنکرێت و بوونگەرایی: کە جێنشین بوون و مانەوەی ژیانە لەو جیهانەی کە نووسراوە و کردەی نووسین دەیبەخشێت. ئەمەش لەو گەردوونە رارا و دردۆنگەیەدا بۆ کافکا تاکە دەرفەتێکە بۆ هەناسەکێشان.

ئەو دەعەجانە/مەسخ بوونە بە ئاژەل رێگایەک بۆ دەرباز بوون، پەرینەوە بۆ گەردوونێکی چرانەی بێگەرد ئاوەلا دەکاتەوە، کە ئەو گەردوونەش پرە لە وزە و شەپۆل و شاگەشکەیی. لەم گەردوونەدا هەموو مانایە خراپەکان بەلاوە دەنرێن و بۆیە مرۆ بە "ئازادی" وەک دەربرینێکی پاک پەنا بۆ ئەزموونی وشە دەبات، کە بەمەش مرۆ لە هیکرا دەتوانێ واتای ***کەسایەتیانەی خۆی*** بە وشە ببەخشێت _ وێرای ئەو ترسەی رەنگە مرۆ بەدەم ئەو لە دونیا دابرانەوە خودی خۆی ونبکات. مرۆ بەرەو رووی ئەو ترسە دەبێتەوە کە شێت ببێت یان تووشی دەرگا لەسەر خۆ داخستن، لە هزر رۆچوون سەرگەردان بێت، کە لەوێدا مرۆ ئیتر نەتوانێ دەستی بە کەسی تر رابگات. بەلام هاوکات لە ئاراستەیەکی تریشەوە ئەو پەرینەوەیە، ئەو رارەوە هەرەشە دروستدەکا: بەر لەو کۆتایی هاتن، یان داشکاندنەوەی مرۆڤایەتیانە، ئەو بوونە مرۆڤایەتیە لە رادەبەدەرە: خێزان و

ژیانی خێزانداریە، مەرگ بوونی هەیە.

بۆ ئەوەی کافکا بە تەواوی خۆی دەرباز بکات لەو هەموو هەڕەشەکاریانەی فەرمانڕەوایەکان (شێتایەتی، مەرگ، خێزان،) ناچار دەبێت ئەو لیست و نمایشکاریە فرە ئاڵۆزانە بەکار بێنێت، ئەمەش دەرفەت بۆ ئەو خۆشدەکا کە بە یارمەتی میکانیزمە مرۆڤایەتیەکانەوە (وەک خوێندنەوە و خەیاڵاندن) بتوانێت وزە نامرۆڤایەتییەکان (وەک دەعەجان بوون بۆ ئاژەڵ) بەدەست بێنێت.

لە دیدی دۆلوز و گۆتاریەوە بێوچان لێکنزیکردنەوە و گواستنەوە یان جیێنشین کردنی ئەو کەسە جودا و راستەوخۆیانە لە شوێنیگەلی جیاوازدا کە لاشە یان باشتر بڵێم: تۆپۆگرافیای ئەو سێ رۆمانەکەی *ئەمریکا*، *دادگا* و *تەلار* پێکدەهێنن. ئەو دادگایەی کە ئەو سێ رۆمانە باسی دەکەن ئەمجارەیان بێسنوورە. هەڵبەت لە رمانی *دادگا* دا تاکە رێگای کافکا بۆ دەرباز بوون "دواخستنی ئەو بڕیارە نەبڕایەوە یان چاوەڕوانکراوەیە": رووداوەکان هەموویان لە هۆدەی ئیشکردنەکەی تەنیشت خۆیدا روودەدەن. چونکە عەدالەتی بەڵگەنەویستانە و ئاشکرایانە، بە بێ بوونی یاسایەکی دەرەکی و دوور لە هەست بە گوناهکردنێکی ناوەکی پیادە دەکرێت. بۆیە لێرەدا تەواوی ئەو شتانەی کە کافکا باسیان دەکا دەکرێ وەک ریزە مەیلێکی جوداواز یان دەمبەستکراو و _ رۆلی ملکەچکراو (داد بەسەر داسەپێنراو، تۆمەت بارکراو، شایەد ...هتد) لێیان تێبگەین، کە ئەوانە هەموویان لەناو *گەمەی دەسەڵاتێکی* بێکۆتاییدا، پۆلێن دەکرێن، دابەشدەکرێن، نمایشدەکرێن، دەگۆڕدرێن و ناوەڕۆکی پەیوەندییەکانیان لەگەڵ یەکتردا لە یەکاتییەکدا کۆدەکرێنەوە.

هەڵبەتە کافکا بە نیشاندان و بەرجەستە کردنەوەی ئەو گەمەی دەسەڵاتە ناتوانێ "ئازادی" دەستەبەر بکات، بەڵام ئەو لە ناوجەرگەی نەپساوەی بەکارهێنانی وشەدا (رەنگە) ئاماژە بە رێگایەک بۆ دەرباز بوون دەکات کە خۆی ئاوەڵا ناکاتەوە. ئەو رێگای سەرفراز بوونە سۆراغێکی هەمیشەیە بە دوای *رێگایەکی دەرباز بوون* ، تاکە چارەیەک لای کافکا بەر لە هەموو شتێک ئەوەیە کە هەوڵبدا بەردەوام کتومت خودی خۆی بنووسێتەوە تاوەکو رێگای ئەو سەرفراز بوونە بەرجەستە بکاتەوە. بەم واتایە، بە ڕوای من. کافکا "سیاسیە". هەڵبەتە کافکا هەرگیز لە سیاسەت

یان بە راشکاوی لە پارتێکی سیاسی چالاکانە کاری نەکردووە. لێ بەڵام دۆلوز و گۆتاری پێمان دەڵێن، کە کافکا ئەو "دەسەڵاتە بەدە" لە خودی ئاسۆی *فۆرمەکانی*: لە تێکنۆکراتی ئەمریکی، بیرۆکراتی سۆڤیەتی و دیکتاتۆرە فاشیستیەکاندا بەرجەستە دەکاتەوە، کافکا ئەو مەکینە دژە مرۆڤایەتیانە، ئەو دەسگا تۆتالیتاریانە پارچە پارچە دەکا، هەموو بەشەکانی ئەو مەکینانە هەڵدەوەشێنێتەوە. ئەو کردەیەش بە زمان ئەنجامدەدات. کافکا بە هێزێکی سادە لە دەربرین، هەمیشە بە شێوازێکی رەقی وشک، بە شێوازێکی خاوی مەیلەو نادیارانە زمان لەناو ئەو رستانەی، کە تێیادا ئاراستەی ئەو وێناکردنە دیاریکراوە، گشتیە قبووڵکراوانە، دادەماڵێت _ کە دەسەڵات بناغەڕێژی کردوون!

دۆلوز و گۆتاری ئەو زمانە بە "زمانی کەمایەتی"، بە "جۆرە بیابانێکی ئەلمانی " ناودێر دەکەن. بەڵێ ئەو زمانە کتومت هاوئاهەنگە، هاومانەیە لەگەڵ هەندێک بارودۆخی مێژوویدا. کافکا لە نامەیەکدا کە لە ساڵی 1922 دا بۆ بۆ ماکس برۆدی ناردووە دەڵێ لەم سەدەیەدا بۆ یەهوودییەکانی پراگ "مەحاڵ بوو بنووسن، مەحاڵ بوو بە ئەلمانی بنووسن، هەروا مەحاڵ بوو بە شێوەیەکی تر بنووسن". دۆلوز و گۆتاریش ئەوە جەغتدەکەنەوە کە چۆن هەموو ئەو شتانەی لە زمانێکی کەمایەتیدا دەردەبڕدرێن سیاسین یان دەبنە سیاسی. هەرچەندە ئەگەر ئەو شتانە بووبن بە ئەوپەڕی تەنیایەکی سۆبژەیی (واتا منی تاکێک)، بەڵام ئەو شایەدیانە هەموویان دەبن بە بەهایەکی بە کۆمەڵی.

ئەگەر لە واتایەکی بەرجەستەکراویشدا، هیچ "هاوبەشییەک" نەبێت، کەچی نووسینەکانی کافکا لە خۆیاندا هاوبەشییەکی *شیاو* بەرجەستە دەکەنەوە. بەمجۆرە ئەدەب دەبێتە رەوتەنیەک لە شۆرشێکی بەدەمڕێوە یان وەرچەرخانێک لە شێوازی رەفتاری ژیانی مرۆڤەکان لە کۆمەڵگایەکدا: ئەدەب دەبێتە شێوەیەک کە ناوەڕۆکی بڕیارێکی (نوێ) رادەگەیەنێت.

تێز/تێڕوانینی سەرەکی کتێبەکەی دۆلوز و گۆتاری سەبارەت بە ئاراستەی روانگەی کافکا، هەموو ئەو مەرجە شۆرشگێڕانەی تێدایە کە ئەدەب خاوەنیەتی، تەنانەت بۆ ئەمڕۆش لەبارە کە تێیادا دەژین. دۆلوز و گۆتاری کۆی وتارەکەیان بەمجۆرە پوختدەکەنەوە: "کافکای_هێز، کافکای_سیاسی. تەنانەت لە نامەی ئەڤیندارییەکانیدا سیاسەت

دەخوڵقێنێت، کافکا لەو نامانەدا وەک تارماییەکی خوێنمژراو لەگەڵ ئەو سیاسەتەدا هەست بە خودی خۆی دەکا. چیرۆکەکان یان داستانەکانی بە دەعەجان بوونی ئاژەڵ وەک نەخشەکێشانێک بۆ چەندان رێگای دەرباز بوون بەرجەستە دەکەنەوە. رۆمانەکان، کە بە شێوەیەکی بێسنوورانە نەک کۆتایی پێنەهێنراو، مەکینە گەورەکانی کۆمەڵگای ئێستا و ئاییندە لێکهەڵدەوەشێننەوە.

لە خودی ئەو گۆشەنیگایەوە کە کافکا یاسا، هەست بە گوناحکردن و لاتەریک بوون لە ناخ و لە دەوەروی خۆی دەئاڵێنێت و ئەوانە وەک جۆرە شتێکی ئیفیلج بوو بەکار دێنێت، کە ئەو چیتر پرِوای بەوانە نەماوە. هەروا ئەو چیتر پرِوای بە هێما، لێکچوواندن و هاوردەکانیش نیە، ئەو تەنیا بڕوای بە پەیکەر و نمایشەکارییەکان هەیە، کە ئەمانەش هەموو شێوەکانی مەیل بەرجەستە دەکەنەوە. رێگای دەرباز بوونەکانی کافکا هەرگیز پەنا بردن بۆ ناوچەکان نین، واتا ئەو رێگایانە بریتی نین لە سەرگێژی لە دەرەی جیهاندا. بە پێچەوانەوە ئەو رێگایانە ئامرازێکن بۆ ئەوەی نزیکترین ئاییندەی ئەو "دەسەڵاتە بەدە" بدۆزنەوە کە خەریکە خۆی ئامادە دەکا و بڕیار دەردەکات. کافکا دەخوازێ ئەوەی کە ئەو لە زانستی زمانی، سیاست و جڤاکی دەینووسێت لە ژێر ناوی "ئەدەبی کەمایەتیی" پێناسەی بکات. بەڵام ئەدەبی کەمایەتی لەناو خودی ئەو فۆرمە ئەدەبییە باڵادەستەدا بناغەیەک بۆ شۆرش بونیاتدەنێت".

راڤەکارانی کۆچەریی دۆلوز و گۆتاری وەک داهێنەرێکی رێچکە و تولە رێگا بە خێرایی، سۆراغکارانە، تامەزرۆیانە و بە شێوەیەکی سەرگەردانەوە کە هەندێ جار رستەکانیان هانکپر دەبن، رێنیشاندەری خوێنەران بۆ ناو جیهانی دەقەکانی کافکا دەکەن. بەڵام دەکرێ ئەو شێوازە دانسقەیەی ئەوان وەک جۆرە ئازاد بوونێک تاقیبکەینەوە، چونکە مرۆ وەک خوێنەرێک بە خوێندنەوەی شێوازی نووسینە راشکاوەکەیان، هەستدەکا گرینترین شتێک، کە لە ئێستا ئێرەدا گوترا بێت، دەستەبەر کردووە.

دەکرێ بڵێین گەر ئەو پشکنیەوە بە زۆرەملێیەی دۆلوز و گۆتاری لەناو دونیای_کافکادا _ ئەمجارە من لای خۆمەوە بە مەبەستێکی باش ئەو دەرپرینە بەکار دێنم _ کە بەدەم گەمارۆدانی "دەڤەرەکانی جێنشین"ەوە، تەنیا پاشماوەی خۆلەمێشی بلێسەی ئاگردانەکان لە دوای خۆیانەوە بە

جێـدەهـێڵن. بـە دڵنیاییـەوە نـاڕەزایـی و تـوورەییـەكـانی ئـەو ئێـڵ و تیـرە جێنشـــینانەی نـاو وڵـاتی كافكـا لـەو جـۆرە بـە سـەرە بـە ســەرە و ژێـر كردنــەی وێناندنەكانیان و بە تێكشكاندی پەرژینەكانی دەرورەبەی دەڤەرەكـەیـان كـە دۆلوز و گۆتاری ئەنجامیان داوە هەتـا كـاتێكی درێژخـان دەمێنێتـەوە . بـەڵـام هـەردوو فـەیلـەسـوفە كۆچـەرەكـەمـان دەمێكـە مـاڵی ئـەو خێـڵ و ئێلـە جێنشینانەی ناو وڵاتی كافكایـان بـەجێهێشـتووە، بـە قـووڵی چوونـەتـە نـاو دەڤەرێكی ترەوە، چونكە لەوێدا هەزاران دەشـتایی و هۆبە و بنار هەیە تاكوو ئەوان لەوێرا نیگایەک بدەنە رۆژگارەكەیان، بـۆ ئـەوەی بـە نیگاكانیانـەوە ئـەو رۆژگارە شـێتانەیە نیشـان بدەن، نۆرمەكانی ئەو رۆژگـارە داڕمێـنن و _ بـەرەو پێشــەوە بـڕۆن بـۆ ئـەوەی دیـل نـەكـرێن و لـە نـاو ئوردوگایـە زۆرەملێیـەكـان زیندانی نەكرێن.